

Sygn. akt IV CSK 180/13

POSTANOWIENIE

Dnia 11 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z wniosku Z. K. i K. K.
przy uczestnictwie Gminy G., R. W. i innych,

o rozgraniczenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 11 grudnia 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w O.
z dnia 3 stycznia 2013 r.

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania oraz i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w O. postanowieniem z dnia 23 lipca 2012 r. dokonał rozgraniczenia nieruchomości wnioskodawców Z. i K. małżonków K. stanowiącej działkę nr 177 graniczącą z nieruchomościami stanowiącymi działki nr: 185 - własność A. i J. K., nr 183 - współwłasność J. W. i J. W., nr 178 – współwłasność I. S., R. i H. W., E. Z., J. Z. i D. Z., nr 172/1 - własność Gminy G. oraz nr 184 - współwłasność wnioskodawców, według granicy oznaczonej punktami 267, 917, 2135, 4025 na szkicu granicznym znajdującym się na karcie 33 w aktach sprawy, sporządzonym w toku postępowania administracyjnego w dniu 3 listopada 2007 r., jako część protokołu granicznego sporządzonego przez uprawnionego geodetę Z. S. złożonego w Powiatowym Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w O. w dniu 20 sierpnia 2008 r. nr [...]. Szkic ten Sąd Rejonowy uczynił integralną częścią orzeczenia wraz ze wszystkimi współrzędnymi punktów granicznych o wymienionych wcześniej numerach przedstawionymi w szkicu.

Sąd Rejonowy ustalił, że między działką 178 i należącą do wnioskodawców działką nr 184 przebiega granica, której bieg kończy się na drodze gminnej stanowiącej działkę nr 172/1. Faktycznie jednak część działki nr 178 jest wykorzystywana przez uczestników jako droga dojazdowa do drogi gminnej jeszcze od czasów sprzed drugiej wojny światowej. Działka 184 oraz droga gminna kończy się spornymi punktami granicznymi nr 2135 i 917. Wjazd na działkę nr 185 prowadzi przez działkę nr 184, która rozdziela działki nr 183 i 185. Sporne punkty graniczne mają nr 917 i 267. Działka nr 185 jest oddzielona od działki wnioskodawców betonowym murkiem, nad którym zbudowany jest płot z desek. Działka nr 183 od strony zwyczajowej drogi jest ogrodzona, a ogrodzenie jest wzmocnione opaską betonową. Wnioskodawcy nabyli działkę nr 177 w dniu 1 kwietnia 1974 r.; składała się ona wówczas z działek nr 18, nr 19, nr 107 i nr 137 o łącznej powierzchni 1,72 ha. W 1987 r. w wyniku nowego pomiaru oraz odnowienia ewidencji gruntów uległa zmianie numeracja działek na nr 157, nr 173, nr 177, nr 321. W sporządzonej w dniu 20 czerwca 2012 opinii uzupełniającej biegły geodeta M. G. stwierdził, że przedstawione w sprawie dokumenty, mając za kryterium powierzchnię nabytej przez wnioskodawców działki nr 177 (wcześniej nr 107), nie pozwalają na stwierdzenie, że wnioskodawcy byli kiedykolwiek właścicielami części działki 178, zajętej obecnie pod zwyczajowo

użytkowaną drogę. Kierując się opinią biegłego, Sąd Rejonowy dokonał rozgraniczenia nieruchomości w oparciu o te same współrzędne spornych punktów granicznych, jak przyjęte w opinii biegłego geodety Z. S., tak jak zostało to dokonane w poprzedzającym przedmiotową sprawę postępowaniu administracyjnym. W ocenie Sądu Rejonowego stan prawny nieruchomości nie budzi wątpliwości, gdyż dokumentem zaświadczającym o zasięgu prawa własności sąsiadujących właścicieli jest odnowienie ewidencji gruntów zatwierdzone decyzją Naczelnika Urzędu Gminy w G. z dnia 26 lutego 1988 r. Istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia ma powierzchnia tej działki, którą przekonująco przedstawił biegły geodeta w opinii uzupełniającej. Dało to podstawę do ustalenia przebiegu granicy w oparciu o stan prawny.

Zaskarżonym obecnie postanowieniem Sąd Okręgowy w O. oddalił apelację wnioskodawców od postanowienia Sądu Rejonowego podzielając przyjęte za jego podstawę ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną. Za uzasadnione w okolicznościach sprawy uznał oparcie rozgraniczenia na kryterium stanu prawnego (art. 153 k.c.). Odnosząc się do kwestii skutków odnowienia ewidencji dla stanu prawnego nieruchomości wskazał, że wnioski biegłego geodety o skutkach odnowienia ewidencji są logiczną konsekwencją prawomocności decyzji wydanych w ramach tego postępowania. Decyzja Naczelnika Urzędu Gminy z dnia 26 lutego 1988 r. zatwierdzająca stan posiadania gruntów stała się prawomocna, wiążąc strony postępowania. Decyzja ta doprowadziła do uznania, że wszelkie granice władania ówczesnych działek stały się granicami prawnymi. Oddalił zarzut nieprawidłowego ustalenia powierzchni działki nr 177 mającego podstawę w zapisach księgi wieczystej, które nie zostały podważone przez apelujących. Za nieuzasadniony uznał Sąd Okręgowy zarzut naruszenia art. 153 k.c., na skutek nie uwzględnienia w postępowaniu przed Sądem Rejonowym zarzutu zasiedzenia, którego wnioskodawcy nie podnosili przed tym Sądem. Przyjmując jednocześnie, że zgłoszenie zarzutu zasiedzenia jest dopuszczalne w postępowaniu apelacyjnym, zarzut ten ocenił jako nieuzasadniony, a to wobec nie przedstawienia przez apelujących o jaką chodzi nieruchomość i nieudowodnienia przesłanek zasiedzenia. Stwierdził, że okoliczności sprawy mogłyby wskazywać jedynie na złą wiarę posiadania wnioskodawców, gdyż istniejąca decyzja administracyjna z 1988 r.

wydana w ramach odnowienia ewidencji jasno wskazywała na zakres uprawnień do posiadania wynikającego z prawnie ustalonych granic działek uczestników tamtego postępowania. Uznał przy tym, że przy wskazaniu wnioskodawców na początek biegu zasiedzenia w okresie od 1982 r. do 1987 r. wykluczony jest upływ 30 - letniego terminu zasiedzenia w sytuacji, gdy wniosek w niniejszej sprawie, przerywający bieg zasiedzenia wpłynął do Sądu Rejonowego w 2010 r.

W skardze kasacyjnej wniesionej przez wnioskodawców od postanowienia Sądu Okręgowego skarżący zakwestionowali ustalony przebieg granicy między działkami nr 177 i nr 178 zarzucając, w oparciu o zarzut naruszenia art. 153 k.c. błędne przyjęcie za podstawę ustalenia stanu prawnego decyzji Naczelnika Urzędu Gminy z dnia 26 lutego 1988 r. zatwierdzającej ogłoszony w rejestrze gruntów stan posiadania gruntów oraz pominięcie przy ustalaniu granic tych działek zasiedzenia na korzyść wnioskodawców (art. 172 k.c.). Zarzucali naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 244 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. przez przyjęcie w zakresie ustalenia granicy między tymi działkami stanu prawnego ukształtowanego w/w decyzja administracyjną, mimo jej nie włączenia (w petitum skargi błędnie wyłączenia) do materiału dowodowego sprawy, poprzestając na jej opisie dokonanym przez biegłego. Podnosili naruszenie art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. polegające na oparciu się przez Sąd Okręgowy na opinii biegłego co do skutków cywilnoprawnych decyzji administracyjnej, chociaż kwestia ta należy do wyłącznej kompetencji Sądu.

Wnosili o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Organy administracji publicznej prowadząc ewidencję gruntów rejestrują stany prawne w oparciu o określone dokumenty i nie mogą samodzielnie rozstrzygać o uprawieniach objętych tymi dokumentami (art. 20, art. 24 ustawy z dnia 17 maja 1989 - Prawo geodezyjne i kartograficzne, jedn. tekst: Dz. U. z 2010 r, Nr 193, poz.1287). Deklaratoryjny rejestr gruntów wyłącznie odzwierciedla dane wynikające z przedłożonych organowi dokumentów, nie służy natomiast rozstrzygnięciu sporów o prawo własności do gruntu i praw tych nie przyznaje,

nie weryfikuje też dokumentów stanowiących podstawę zmian pod tym kątem. Rejestracji praw podmiotowych służą natomiast księgi wieczyste (wyroki NSA z dnia 15 kwietnia 2008 r., I OSK 666/07 i z dnia 4 stycznia 2011 r., I OSK 389/10, nie publ.).

Zasadnie więc podnoszą skarżący, że decyzja ewidencyjna (o odnowieniu ewidencji) nie kształtuje nowego stanu prawnego gruntów, a jedynie potwierdza stan prawny zaistniały wcześniej.

Stwierdzenie, jakie znaczenie prawne nadały decyzji zatwierdzającej odnowienie ewidencji gruntów Sądy orzekające w sprawie, napotyka trudność wynikającą z nieprecyzyjnie sformułowanego uzasadnienia ich stanowiska w tym zakresie. Jednak wątpliwości te wyjaśnia uzasadnienie zaskarżonego postanowienia, w tym jego fragmencie, w którym Sąd Okręgowy stwierdza, że przedmiotowa decyzja jasno wskazywała na zakres uprawnień do posiadania wynikającego z prawnie ustalonych granic działek uczestników tamtego postępowania. Na tym tle i przy uwzględnieniu zasady ograniczenia kompetencji organów ewidencyjnych jedynie do rejestracji stanów prawnych ustalonych w innym trybie, stanowisko Sądu Okręgowego w omawianej kwestii rozumieć należy w ten sposób, że przedmiotowa decyzja zatwierdzająca odnowienie ewidencji stanowiła dowód potwierdzający stan prawny istniejący w dacie jej wydania, odpowiadający jednocześnie stanowi wynikającemu z ewidencji. Nieuprawnione jest tym samym przypisywanie temu Sądowi oceny, że decyzja ukształtowała stosunki własnościowe, ani też że stanowiła jedyną podstawę wydania zaskarżonego postanowienia. Przy wydaniu opinii uzupełniającej biegły posłużył się operatem technicznym wznowienia znaków granicznych geodety Z. S., zasobem geodezyjno - kartograficznym Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej, zasobem ewidencji gruntów i budynków, zasobem ksiąg wieczystych, oględzinami, pomiarem sytuacyjno - wysokościowym, badaniem zbioru dokumentów ksiąg wieczystych.

W tym stanie rzeczy bezprzedmiotowe staje się rozważanie zarzutu skarżących wskazującego na naruszenie art. 278 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Podnoszone w skardze kasacyjnej wątpliwości w odniesieniu do decyzji z dnia 26 lutego 1988 r. nie dotyczą jej treści, która w dotychczasowym

postępowaniu nie była sporna, lecz jedynie jej znaczenia prawnego dla ustalenia przebiegu granicy. Skarżący nie wykazali, że nie włączenie jej do akt sprawy mogło mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia, a tym samym nie wykazali zasadności sformułowanych w związku z tym zarzutów procesowych.

Podstawowym kryterium rozgraniczenia według art. 153 k.c. jest stan prawny przedmiotu rozgraniczenia, a więc stan wynikający z dokumentów takich jak: mapy, wyrisy map, operaty geodezyjne, wyniki pomiarów geodezyjnych będących podstawą ewidencji gruntów i wpisów w księgach wieczystych. Jeżeli taki stan prawny daje się ustalić, granica powinna być ustalona zgodnie z przebiegiem linii granicznych w dokumentach, które sąd - tak jak w sprawie niniejszej - uznał za miarodajne i które nie są obecnie przez skarżących kwestionowane. Stwierdzenie, że stan prawny jest wątpliwy z jakichkolwiek względów nie uzasadnia odstąpienia od dokonania rozgraniczenia według kryterium stanu prawnego.

Przez stan prawny rozumieć należy także stan powstały na skutek zasiedzenia przygranicznych pasów gruntu, o czym sąd powinien rozstrzygnąć w sprawie o rozgraniczanie (m. in. postanowienia SN z dnia 26 kwietnia 1967 r., III CRN 424/66, OSNCP 1967, nr 11, poz. 206, z dnia 22 kwietnia 1974 r., III CRN 41/74 OSP i KA 1975, nr 4, poz. 96, z dnia 5 grudnia 2003 r., IV CK 255/02, nie publ.). Warunkiem rozważenia kwestii zasiedzenia przygranicznych pasów ziemi w ramach kryterium stanu prawnego granic gruntów jest uprzednie ustalenie przebiegu linii granicznej zgodnie z dokumentami.

Sąd Okręgowy rozstrzygnął, że wnioskodawcy nie nabyli przez zasiedzenie własności przygranicznych pasów gruntu, jednak jak trafnie zarzucają skarżący, nie odniósł się przy tym do zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego (w tym do wymienionego w skardze załącznika do opinii biegłego geodety) i nie poczynił ustaleń faktycznych koniecznych do stwierdzenia przesłanek zasiedzenia, co uzasadnia zarzut kasacyjny naruszenia art. 153 k.c. w zw. z art. 172 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, zastosowanie (także odmowa zastosowania) przepisów prawa materialnego do

niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego oznacza wadliwą subsumpcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych. Subsumcja oznacza podstawienie ustalonego stanu faktycznego pod abstrakcyjny stan faktyczny zawarty w normie prawnej, zatem w przypadku gdy sąd nie ustalił stanu faktycznego dokonanie takiego podstawienia nie jest możliwe (m.in. wyroki SN z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, nie publ., z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, nie publ., z dnia 18 stycznia 2012 r., II PK 117/11, OSNAPiUS 2003, nr 15, str. 352).

Zasadnie też podnosi się w uzasadnieniu podstaw wniesionej skargi, że Sąd Okręgowy błędnie ocenił kwestię przerwania biegu zasiedzenia w następstwie wystąpienia przez wnioskodawcę z wnioskiem o rozgraniczenie. Przyjęty w orzecznictwie (postanowienia SN: z dnia 7 maja 2009 r., IV CSK 459/08, z dnia 24 października 2012 r., III CK 276/04, z dnia 21 lutego 2013 r., IV CSK 347/12, nie publikowane) trafny pogląd, że wniosek o rozgraniczenie, którego istotę stanowi określenie zakresu prawa własności nieruchomości (w tym także w odniesieniu do przygranicznych pasów gruntu) może spowodować przerwę biegu zasiedzenia, nie będzie bowiem miał zastosowania jeżeli w konkretnych okolicznościach faktycznych nie będzie go można kwalifikować jako czynności zmierzającej bezpośrednio do przerwania biegu zasiedzenia w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 w zw. z art. 175 k.c. Taka sytuacja zachodzi w przedmiotowej sprawie, w której z wnioskiem o rozgraniczenie wystąpili skarżący jako posiadacze przygranicznego pasa gruntu przeciwko jego właścicielowi.

Z tych względów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).